

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Výživa člověka

Mgr. Martina Bučková, Ph.D.

Strategický projekt UTB ve Zlíně, reg. č.
CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_015/0002204

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta technologická

*„Tento výstup lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY 4.0 International
(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>).“*

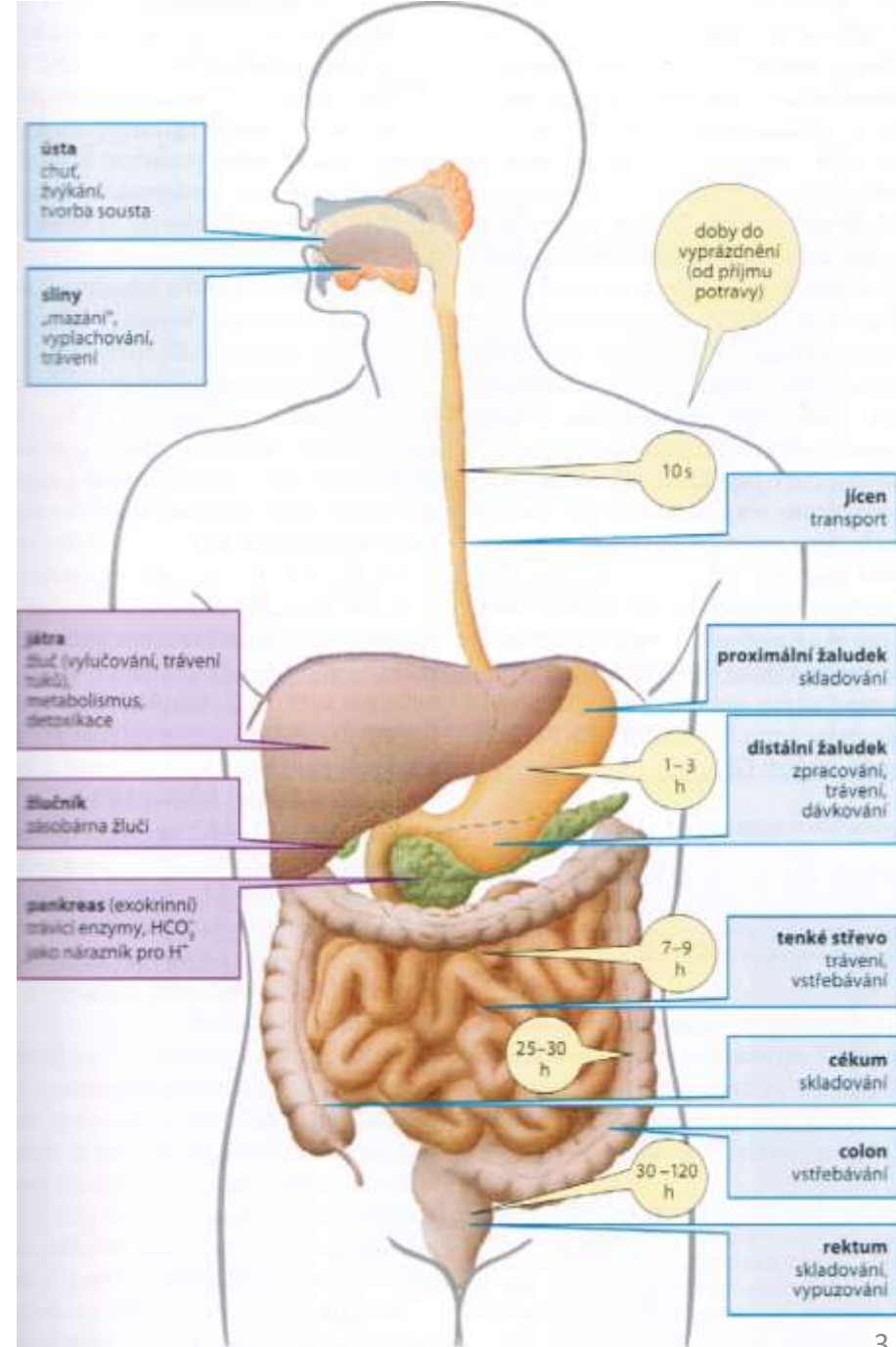

Obsahová náplň semináře

- Opakování složení a funkcí GIT „Co si pamatuju z přednášky o GIT?“
- Jícen
 - Složení a funkce – stručné shrnutí
 - Onemocnění jícnu
- Žaludek
 - Složení a funkce – stručné shrnutí
 - Onemocnění žaludku
- Tenké střevo
 - Složení a funkce – stručné shrnutí
 - Onemocnění tenkého střeva
- Tlusté střevo a konečník
 - Složení a funkce – stručné shrnutí
 - Význam střevní mikrobioty
 - Onemocnění tlustého střeva a konečníku
- Nesnášenlivost potravin
 - Potravinové alergie

Opakování

- Zopakujte si složení trávicího traktu (GIT) a hlavní funkce jeho jednotlivých oddílů
- Všimněte si rychlosti vyprazdňování jednotlivých úseků GIT. Co ji ovlivňuje?

Opakování

- Nakreslete schéma trávicího traktu.
- Přiřadte k jednotlivým oddílům GIT tyto pojmy:
 - slinné žlázy, hepatocyty, Vaterská papila, Langerhansovy ostrůvky, pylorický svěrač, duodenum, ileocékální chlopeň, mucin, HCl, příčný tračník, houbovité papily, haustra, klky, slepé střevo, žlučovod, esovitá klička.

Opakování

- Nakreslete schéma trávicího traktu.
- Přiřadte k jednotlivým oddílům GIT tyto pojmy a vysvětlete:
 - $\text{pH} < 4$ / $\text{pH} 7$ / $\text{pH} 7,1 - 7,3$ / $\text{pH} 7-8$ / $\text{pH} > 8$
 - pepsin, renin, trypsin, chymotrypsin, elastáza, α -amyláza, lipáza, laktáza, sacharáza, maltáza.

Opakování

- Co jsou **svěrače**/sfinktery?
- Vysvětlete, jaká je jejich úloha v GIT.
- Nakreslete schéma trávicího traktu a umístěte do schématu k jednotlivým oddílům GIT tyto pojmy:
- horní svěrač jícnu, dolní svěrač jícnu, pylorický svěrač, ileo-cékální chlopeň, svěrače konečníku.

Opakování

- Roztřídte níže uvedené pojmy do skupin:
 - pepsin, mucin, lysozym, trypsinogen, glukagon, elastáza, prokarboxypeptidáza, glukóza, inzulin, gastrin, α -amyláza, chymotrypsinogen, trypsin, glykogen, laktáza, lipáza, žluč, gastrin, cholecystokinin.

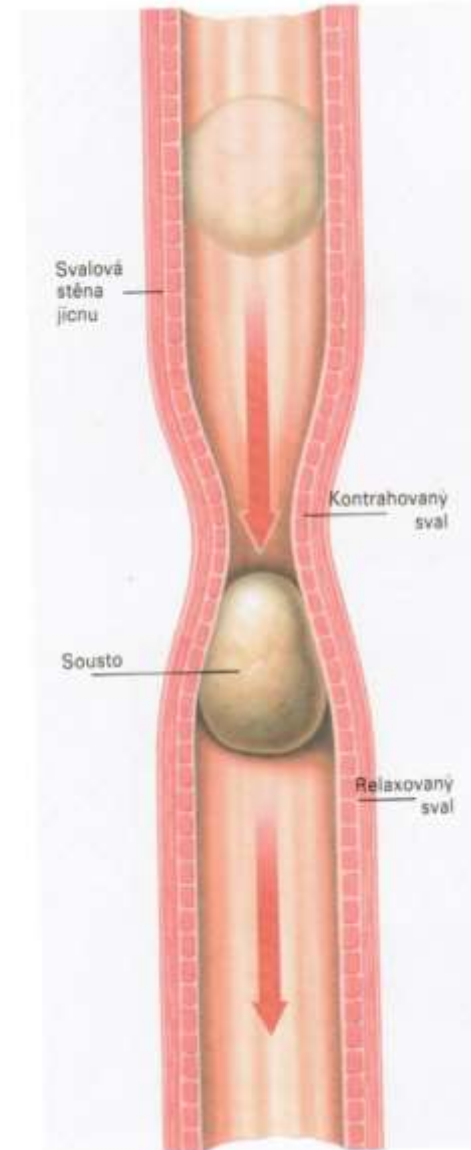
- Které pojmy jste nezařadili do žádné ze skupin? Proč?

Oddíly trávicího traktu a jejich onemocnění

- **Jícen**
 - gastroezofagický reflux
- **Žaludek**
 - dyspepsie, gastritida, žaludeční vředy
- **Tenké střevo**
 - celiakie, laktózová intolerance, nespecifické střevní záněty
- **Tlusté střevo**
 - zácpa, syndrom dráždivého tračníku, meteorismus, nevhodné osídlení mikroorganismy, divertikly, ulcerózní kolitida, karcinom tlustého střeva a konečníku
- Nesnášenlivost potravin – **potravinové alergie**

JÍCEN

- Transportní orgán
- Dolní jícnový svěrač
 - Zvýšený svalový tonus uzavírá jícen proti žaludku.
 - Po polknutí relaxuje a umožní průchod sousta do žaludku.
- **Gastroezofagický reflux**
 - Relaxace sfinkteru mimo polykací akt.
 - **Fyziologický** – krátkodobý, obvykle ve dne, vázán na příjem potravy (v prvních dvou hodinách po jídle).
 - **Patologicky zmnožený** – často v noci (snížení sekrece slin a zpomalení peristaltiky jícnu).

JÍCEN

Vliv na gastroezofagický reflux

- Množství a složení konzumované stravy
 - Vysoký obsah tuků v potravě relaxuje dolní sfinkter.
 - Bílkoviny zvyšují svalový tonus dolního svěrače.
 - Čokoláda relaxuje jícnový svěrač (tuk, metylxantin).
 - Káva (kofein - metylxantin), ovocné šťávy, sycené nápoje
 - Silně kořeněná jídla
 - Velikost porce (doporučuje se více menších porcí)

JÍCEN

Vliv na gastroezofagický reflux

- Změny motility jícnu
 - alkohol
 - pH stravy
 - teplota stravy – studená jídla a studené nápoje snižují motilitu jícnu
- Změny ve vyprazdňování žaludku
- Nadváha – zvýšení intraabdominálního tlaku
- Poloha těla – vleže
(doporučuje se spánek na levém boku)
- Kouření
- Tělesná námaha

Onemocnění jícnu

- Poruchy polykání a funkční poruchy jícnu
 - **Refluxní choroba jícnu**
 - **Dysfagie**
 - porucha polykání potravy nebo slin
 - různé příčiny vzniku
- Karcinom jícnu
 - Podporován nadměrným příjmem alkoholu a kouřením
- Divertikl jícnu
 - Vakovitá výduť

ŽALUDEK

- Funkce žaludku

- Nahromadění potravy a postupné dávkování do duodena
- Mechanické mělnění
- Denaturace bílkovin (HCl)
- Trávení bílkovin (pepsin)
- Mechanická emulgace tuků
- Tvorba vnitřního faktoru (resorpce vitamínu B₁₂)
- Převedení iontů vápníku a železa na lépe vstřebatelnou formu
- Baktericidní účinek – nízké pH 1 – 4

Co je denaturace bílkovin?

Co je emulgace tuků?

ŽALUDEK

- Enzymy žaludeční šťávy

- **Pepsiny**

- Tvorba v hlavních buňkách žaludeční sliznice.
 - Endopeptidázy – štěpí molekuly bílkovin uprostřed řetězce.
 - Konečným produktem štěpení jsou polypeptidy.
 - Vznikají z pepsinogenů při $\text{pH} < 6$.
 - Katalytická funkce pepsinů při $\text{pH} 2 - 5$.

- **Gastrická lipáza**

- Tvorba v hlavních buňkách žaludeční sliznice.
 - Lipolytická aktivita klesá s rostoucí délkou řetězce mastných kyselin.
 - Napomáhá trávení tuků při nedostatečnosti pankreatické lipázy.

-
- V prostředí žaludku je zpočátku ještě částečně funkční **slinná α -amyláza**.
 - Inaktivace po snížení pH chymu v žaludku.

ŽALUDEK

- Rychlost vyprazdňování žaludku
 - se zvyšuje při vyšším podílu vody v chymu.
 - Čím je chymus více **hypertonický**, tím déle zůstává v žaludku.
 - Čím více chymus obsahuje **tuku**, tím pomaleji se dávkuje do duodena.
 - Zvýšená **kyselost** chymu zpomaluje odchod chymu ze žaludku.
 - Velikost částic chymu – zmenšení částic na velikost 1 – 3 mm.
- Doba setrvání chymu v žaludku (kdy žaludek opustí 50 % přijaté potravy)
 - voda 10 – 20 min,
 - pevná potrava 1 – 4 h.

SACHARIDY < PROTEINY < TUKY

ŽALUDEK

- Změny pH žaludečního obsahu po konzumaci potravy během dne:

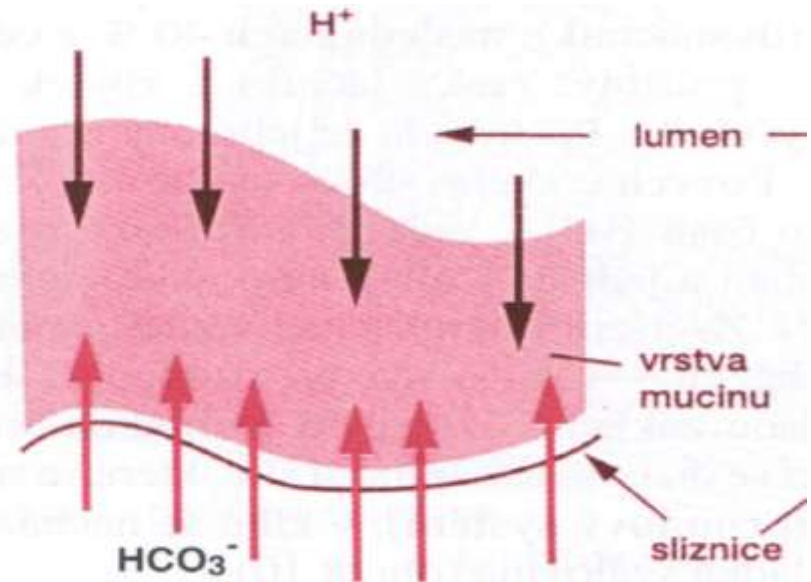
- Sekreci žaludeční **HCl** nejvíce stimulují **proteiny**, tuky v přijaté potravě ji tlumí.

ŽALUDEK

- **Ochranu žaludeční stěny** před kyselou žaludeční šťávou zajišťuje
 - silná vrstva **hlenu** (mucinu),
 - tvorba HCO_3^- v buňkách sliznice (pufrace HCl).

Při narušení ochranné vrstvy
může dojít ke vzniku
žaludečních vředů.

Onemocnění žaludku

- Dyspepsie
- Gastritida
- Žaludeční vředy
- Karcinom žaludku

Onemocnění žaludku

- **Dyspepsie**
 - dráždivý žaludek,
 - žaludeční potíže bez nalezení organické příčiny.
- **Gastritida**
 - zánětlivé onemocnění žaludeční sliznice,
 - **akutní gastritida**
 - lokální působení škodliviny na sliznici,
 - léky (kys. acetylsalicylová), alkohol, salmonela, stres,
 - **chronická gastritida**
 - autoimunitní – protilátky proti buňkám sliznice žaludku,
 - bakteriální – *Helicobacter pylori*.
 - Chronická gastritida může vyvolat vznik žaludečních vředů nebo karcinomu žaludku.

Onemocnění žaludku

- **Žaludeční vředy**

- Poškození sliznice v místě selhání ochranné vrstvy.
- Protektivní účinek
 - polyenových mastných kyselin,
 - balastních látek rozpustných ve vodě (hl. z obilovin),
 - kapsaicinu (chilli).
- Negativní vlivy
 - konzumace alkoholu,
 - káva (ale ne kofein),
 - stres,
 - kouření.

TENKÉ STŘEVO

- Funkce tenkého střeva

- **Trávení**

- enzymatické štěpení přijaté potravy na látky, které je možné vstřebat.

- **Resorpce živin**

- vstřebání živin do krevního či lymfatického oběhu,
 - využití pasivních i aktivních forem transportních mechanismů.

- **Tvorba slizniční bariéry**

- ochrana před vstupem imunogenních makromolekul.

Rokyta, R. et.al. (2008). *Fyziologie pro bakalářská studia v medicíně, ošetrovatelství, přírodovědných, pedagogických a tělovýchovných oborech*. Praha: ISV nakladatelství

Kasper, H. (2015). *Výživa v medicíně a dietetika*. Praha: Grada Publishing

Sharma, S. et.al. (2018). *Klinická výživa a dietologie v kostce*. Praha: Grada Publishing

TENKÉ STŘEVO

- Délka cca 4 – 7 m.
- Funkční rozdělení tenkého střeva na
 - dvanáctník – **duodenum**
 - navazuje na pylorus,
 - ústí sem pankreas a vývod žlučníku a jater (Vaterská papila),
 - 25 – 30 cm,
 - lačník – **jejunum**
 - navazuje na duodenum,
 - kyčelník – **ileum**
 - ileo-cékální chlopeň odděluje kyčelník od tlustého střeva.

Trojan, S. (1994). *Lékařská fyziologie*. Praha: Grada

Lidské tělo: srozumitelný a zevrubný průvodce po strukturách a funkcích lidského organismu. Překlad: Hořejší, P. (1991). Bratislava: Gemini

Silbernagl, S. & Despopoulos, A. (2004). *Atlas fyziologie člověka*. Praha: Grada Publishing

Rokyta, R. et.al. (2008). *Fyziologie pro bakalářská studia v medicíně, ošetrovatelství, přírodovědných, pedagogických a tělovýchovných oborech*. Praha: ISV nakladatelství

TENKÉ STŘEVO

- Na procesech trávení v tenkém střevě se podílí

Vysvětlete jak?

- sekrece **sliznice tenkého střeva**,

Vysvětlete jak?

- sekrece **slinivky břišní**,

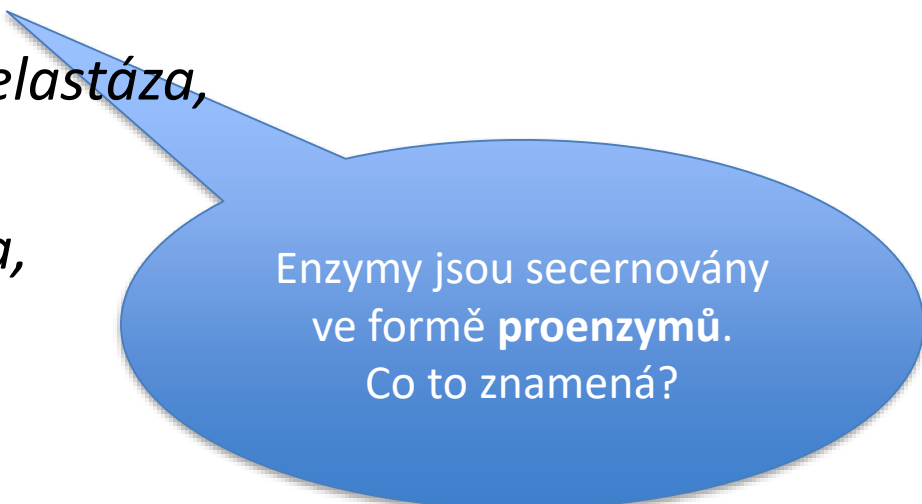

Vysvětlete jak?

- sekrece **jater**.

TENKÉ STŘEVO

- Na procesech trávení v tenkém střevě se podílí
 - sekrece sliznice **tenkého střeva**
 - *dipeptidázy, aminopeptidázy,*
 - *laktáza, sacharáza, maltáza, izomaltáza,*
 - sekrece **slinivky břišní**
 - *trypsin, chymotrypsin, elastáza,*
 - *karboxypeptidáza,*
 - *pankreatická α -amyláza,*
 - *lipáza, kolipáza,*
 - sekrece **jater**
 - soli žlučových kyselin.

Enzymy jsou secernovány
ve formě **proenzymů**.
Co to znamená?

TENKÉ STŘEVO

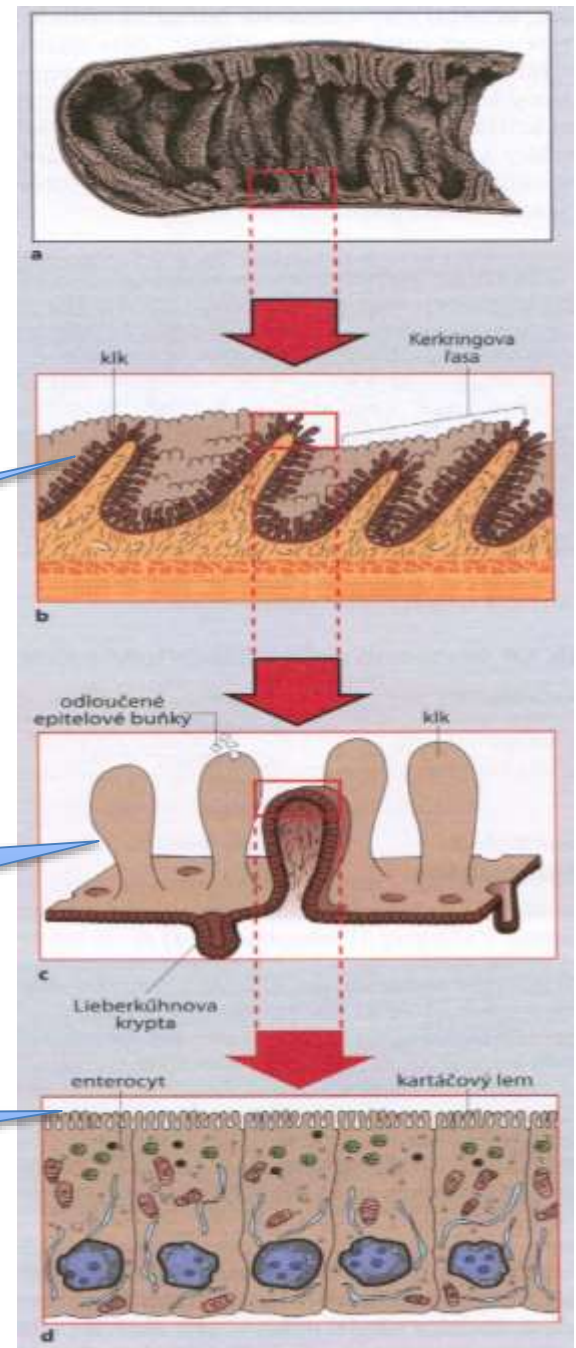
Resorpce živin

- mnohonásobné **zvětšení plochy** střevní sliznice 300 – 1600 x

Kerckringovy řasy
3x

Klky
7 – 14x

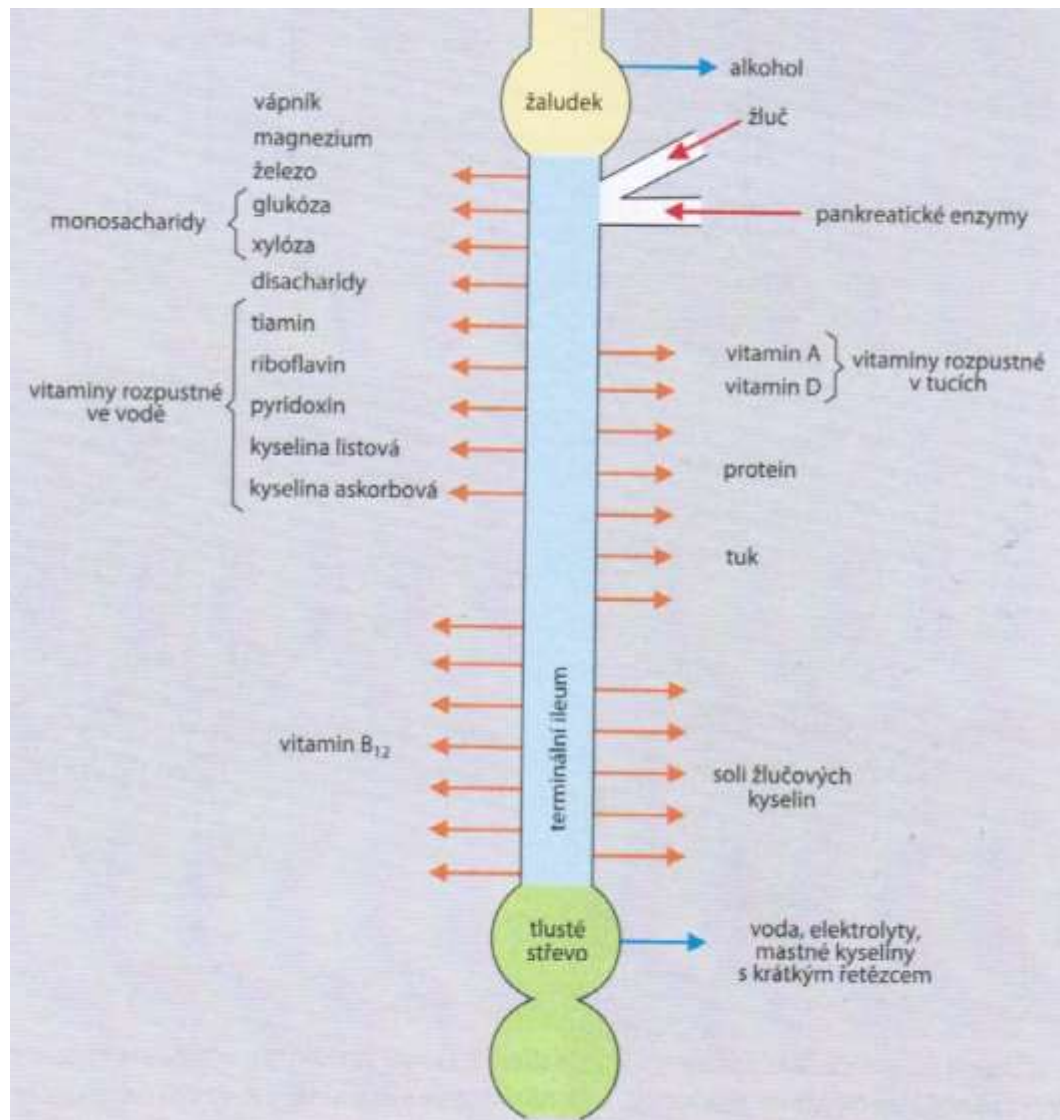
Mikroklky enterocytů
15 – 40x

TENKÉ STŘEVO

Resorpce živin

Většina resorpčních pochodů probíhá v duodenu a jejunu

Onemocnění tenkého střeva

- Celiakie
- Laktózová intolerance
- Nespecifické střevní záněty
 - Crohnova choroba

Celiakie

- Endemická sprue, glutenem indukovaná enteropatie.
- Onemocnění sliznice tenkého střeva vyvolané nesnášenlivostí lepku.
- **Autoimunitní choroba**, tvorba protilátek proti strukturám vlastního střeva.
- Poškození střevní sliznice, zánětlivá ložiska na sliznici, atrofie klků.
- Poruchy resorpce živin, především
 - **tuku a laktózy,**
 - **vitaminů a minerálních látek.**
- Zvýšená střevní propustnost.
- Střevní dysbióza.

Celiakie

- Klinické příznaky:
 - průjem, úbytek hmotnosti, bolesti břicha, nadýmání, změny kvality kůže, ragády ústních koutků, anémie, únava, nechutenství,
 - zpomalení růstu a vývoje u dětí.
- Dlouhodobá rizika neléčené celiakie
 - anémie, osteoporóza, rakovina lymfatických žláz, diabetes.
- Při důsledném dodržování bezlepkové diety příznaky ustupují.
- **Výskyt v populaci 0,5 – 1 %.**
 - Podíl nediagnostikovaných osob s nespecifickými příznaky v populaci.

Je vhodné vyřazení lepku z jídelníčku i u zdravých osob?

Celiakie

- **Terapie výživou** – striktní odstranění lepkových potravin z jídelníčku.
- **Není povoleno konzumovat**
 - pšenici, žito, ječmen, špalda, kamut, oves (?)
- **Vhodné potraviny**
 - kukuřice, proso, pohanka, rýže,
 - quinoa, amarant,
 - brambory,
 - sójová mouka.
- **Pozor na přídavky zdrojů lepku do jiných potravin**
 - uzeniny, paštiky, zmrzliny, polévky,
 - obaly některých léků.
- **Konzumace lepku do 50 mg denně.**
- **Nutnost dodržení bezlepkové diety celoživotně.**

Laktóзовá intolerance

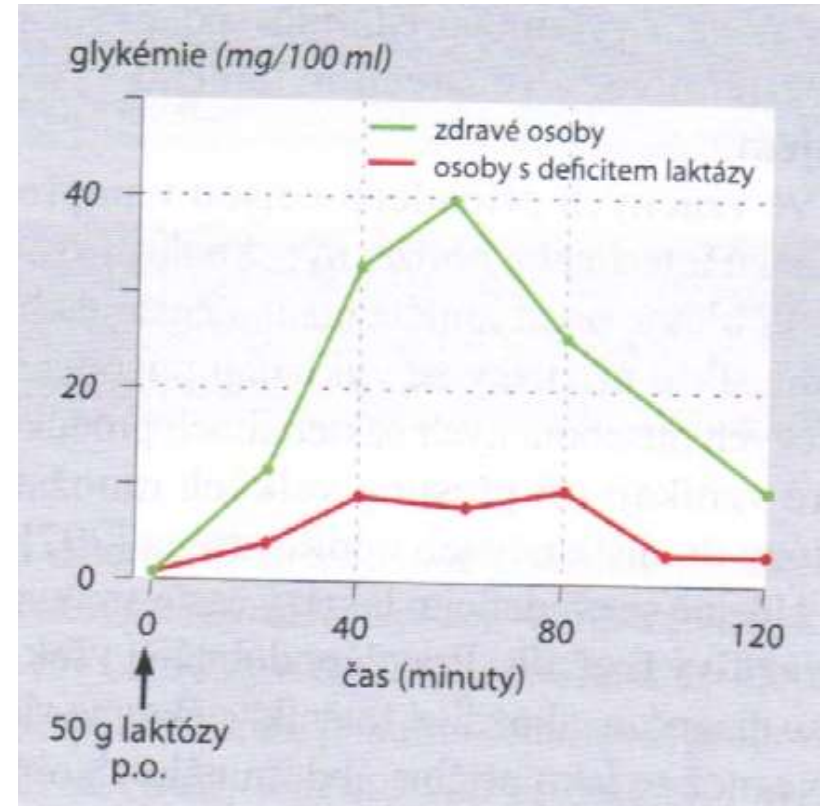
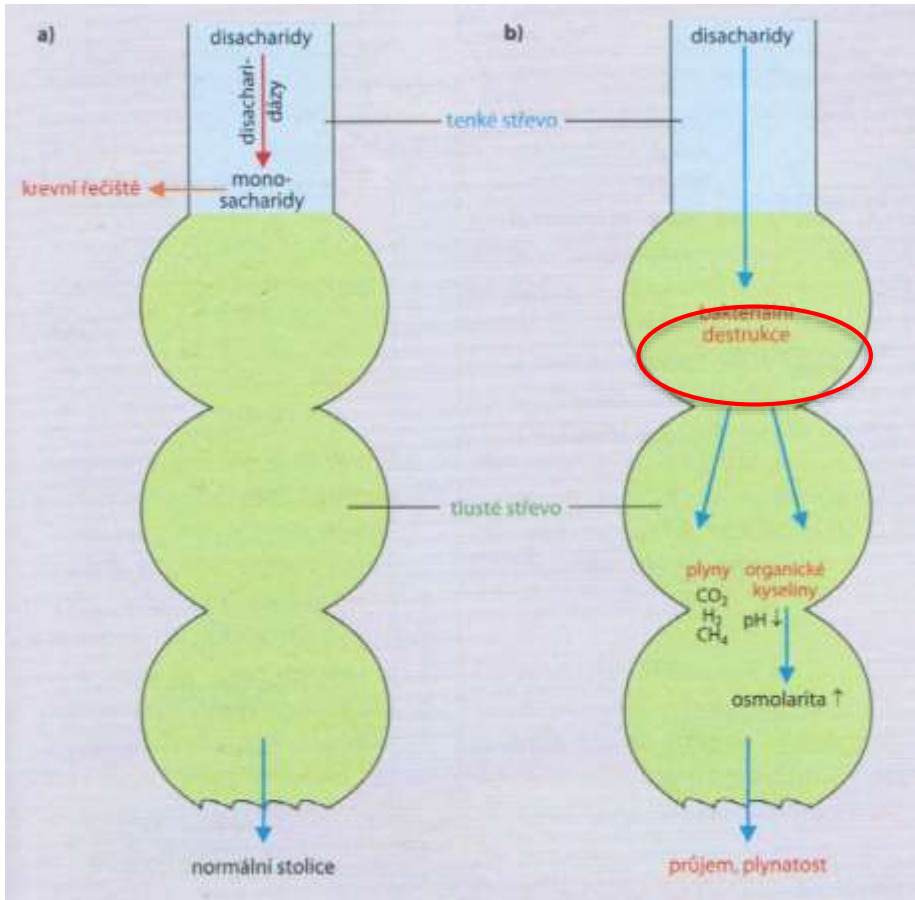
- Nesnášenlivost tzv. mléčného cukru.
- Vzniká deficitem enzymu laktázy v tenkém střevě.
- *Zopakujte si:*
 - *Co se děje s laktózou v GIT zdravého člověka?*
 - *Co je a kde se tvoří laktáza?*
 - *Co je produktem štěpení laktózy v tenkém střevě?*

Laktózová intolerance

- Co se děje při laktózové intoleranci?
 - Laktáza v tenkém střevě chybí nebo je málo aktivní.
 - Nedochází ke štěpení přijaté laktózy v tenkém střevě.
 - Nerozštěpená laktóza se nemůže vstřebat sliznicí tenkého střeva.
 - Prochází trávicím traktem dále do tlustého střeva.
 - Zde je substrátem pro mikroorganismy.
 - Tvorba organických kyselin, plynů.
 - Zvýšení obsahu osmoticky aktivních látek.
 - Zvýšení obsahu vody v tlustém střevě + zvýšení peristaltiky.
 - Bolesti břicha, nadýmání, průjem.

Laktózová intolerance

- Co se děje při laktózové intoleranci?

Laktózová intolerance

- Zastoupení v populaci
 - v celosvětovém měřítku až 90 % populace,
 - hl. jižní národy, Afričani téměř 100 %,
 - východní Asie, Japonsko.
 - u obyvatel severní a střední Evropy perzistence laktázového genu i v dospělosti (nutriční výhoda).

Incidence deficitu laktázy u dospělých osob:

Populace	Incidence	Populace	Incidence
Švédsko	3 %	USA, Angloameričani	6 %
Finsko	16 %	USA, Afroameričani	73 %
Švýcarsko	17 %	Afričani	téměř 100 %
Anglie	20 – 30 %	Japonsko	téměř 100 %

Laktóзовá intolerance

- Vrozený deficit laktázy
 - vzácný, projeví se už v kojeneckém věku.
- Primární deficit laktázy (adultní)
 - geneticky podmíněné snížení aktivity laktázy v dospělosti,
 - u některých populací téměř většina osob.
- Sekundární deficit laktázy (získaná)
 - při poškození sliznice tenkého střeva vlivem onemocnění nebo užíváním léčiv,
 - např. infekční průjemová onemocnění, celiakie, Crohnova choroba, operace žaludku, nádorová onemocnění,
 - po vyléčení onemocnění intolerance mizí.

Laktózová intolerance

- **Terapie výživou**

- Omezení mléčných výrobků s vysokým obsahem laktózy.
- Bezlaktózové mléko a mléčné výrobky.
- Individuální tolerance nízkého množství laktózy ve výrobku.
 - Nemocní obvykle tolerují 15 g laktózy ... 250 ml mléka.
- Často dobrá snášenlivost kysaných mléčných výrobků.

	Obsah laktózy g/100g	Obsah laktózy na porci
mléko	4	10 g na 250 ml
jogurt	4,1	6,2 g na 150 g
kefír	3,8	7,6 na 200 ml
smetana do kávy	3,8	0,6 na 15 g
tvaroh měkký	3,5	3,5 g na 100 g
Cottage, čerstvý sýr	2,2	2,2 g na 100 g
sýr Eidam, Gouda	0,5	0,5 g na 100 g
máslo	0,7	0,1

Crohnova choroba

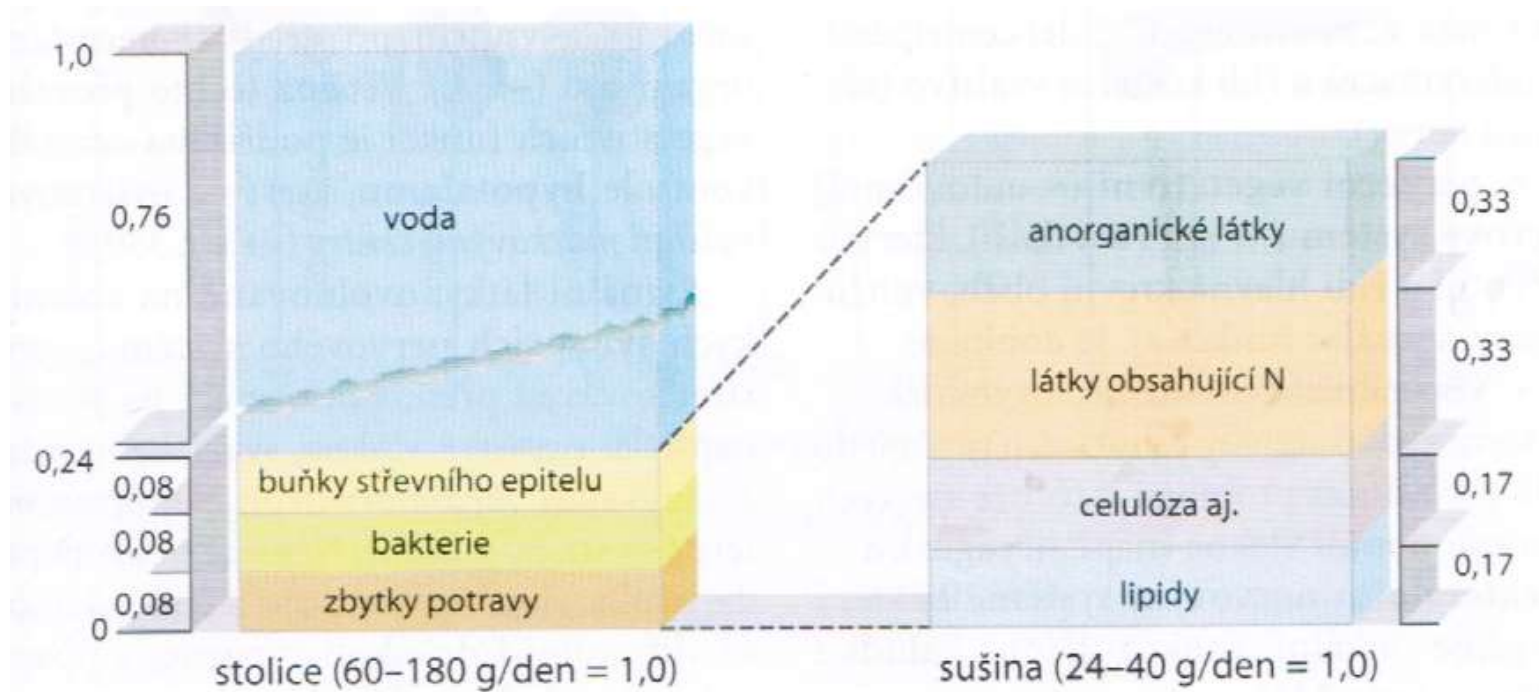
- Zánětlivé onemocnění stěny trávicího traktu.
- Projevy v jakékoliv části trávicí trubice, nejčastěji v terminálním ileu a tlustém střevě.
- Vznik malnutrice a její projevy
 - nedostatek proteinů,
 - nedostatek vitaminů A, D, B₉, B₁₂, železa, zinku a vápníku.
- Rozšíření až od cca 50. let 20. st. v souvislosti se změnou stravování
 - zvýšení konzumace cukru a bílé mouky,
 - snížení příjmu balastních látek.

TLUSTÉ STŘEVO

- Funkce
 - Rezervoár střevního obsahu
 - Vstřebávání vody a elektrolytů
 - Tvorba stolice
- Slepé střevo, vzestupný tračník, příčný tračník, sestupný tračník, esovitá klička, konečník
- Stolice
 - Množství cca 150 – 200 g / den.
 - Obsahuje vodu, cca 70 %.
 - Bezvodý podíl tvoří
 - bakterie,
 - buňky střevního epitelu,
 - nestrávené zbytky potravy,
 - produkty bakteriálního metabolismu,
 - zbytky trávicích šťáv.

TLUSTÉ STŘEVO

- Složení stolice

TLUSTÉ STŘEVO

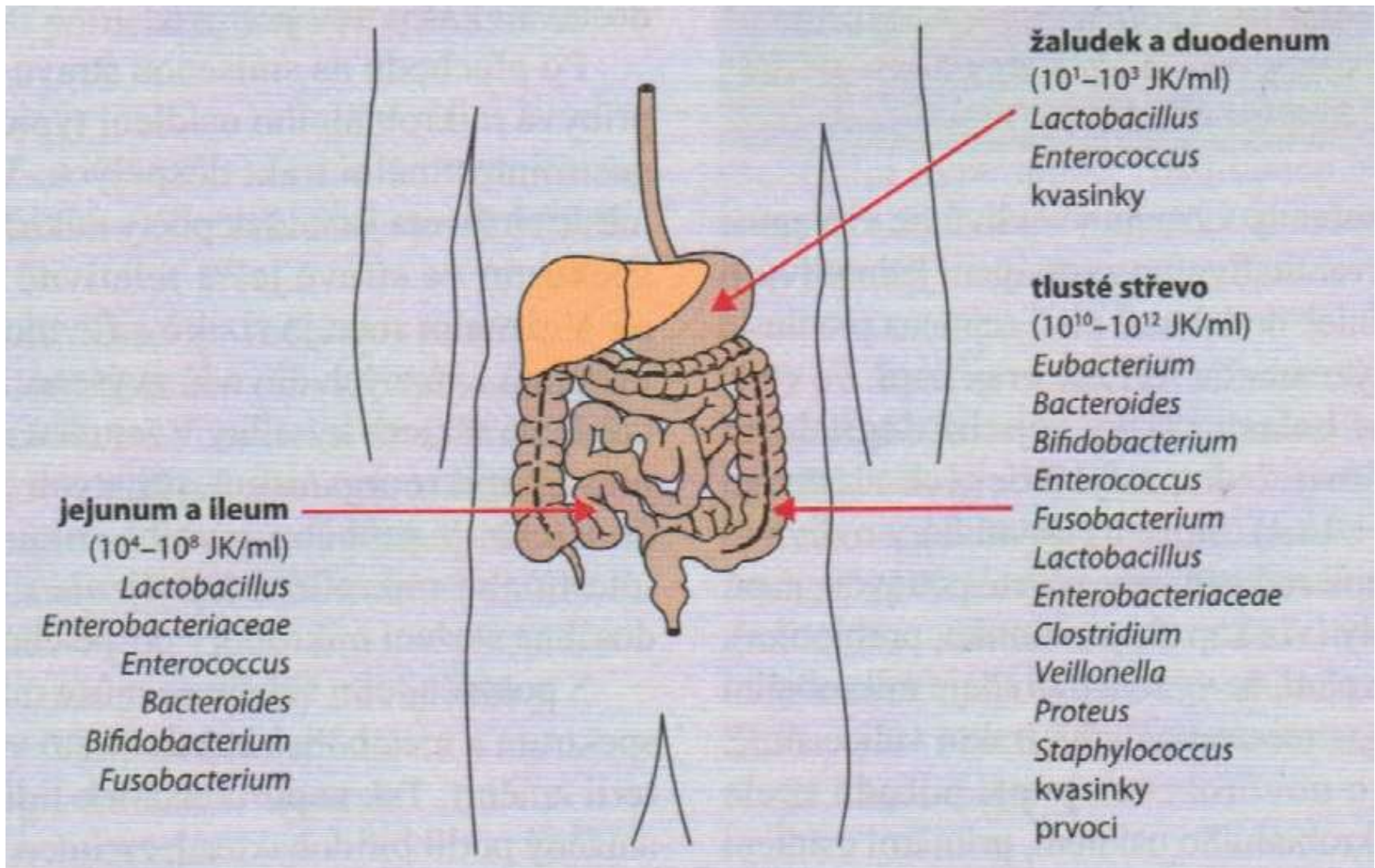
- **Osídlení mikroorganismy**
 - Dochází k němu ihned po narození.
 - 400 – 500 druhů bakterií a hub.
 - Výrazně převažují anaerobní mikroorganismy.
 - Dekompozicí balastních látek a zbytků živin vznikají
 - aminy,
 - organické kyseliny s krátkým řetězcem - kyselina octová, propionová, máselná,
 - plyny - oxid uhličitý, vodík, metan,
 - další produkty bakteriálního metabolismu.
 - Tvorba vitaminů skupiny B a vitaminu K
 - pouze omezená resorpce,
 - význam resorpce vit. B₁₂ při vegetariánském způsobu stravování.

Kasper, H. (2015). *Výživa v medicíně a dietetika*. Praha: Grada Publishing

Silbernagl, S. & Despopoulos, A. (2004). *Atlas fyziologie člověka*. Praha: Grada Publishing

Sharma, S. et.al. (2018). *Klinická výživa a dietologie v kostce*. Praha: Grada Publishing

VÝZNAMNÉ MIKROORGANIZMY V ŽALUDKU, TENKÉM A TLUSTÉM STŘEVĚ

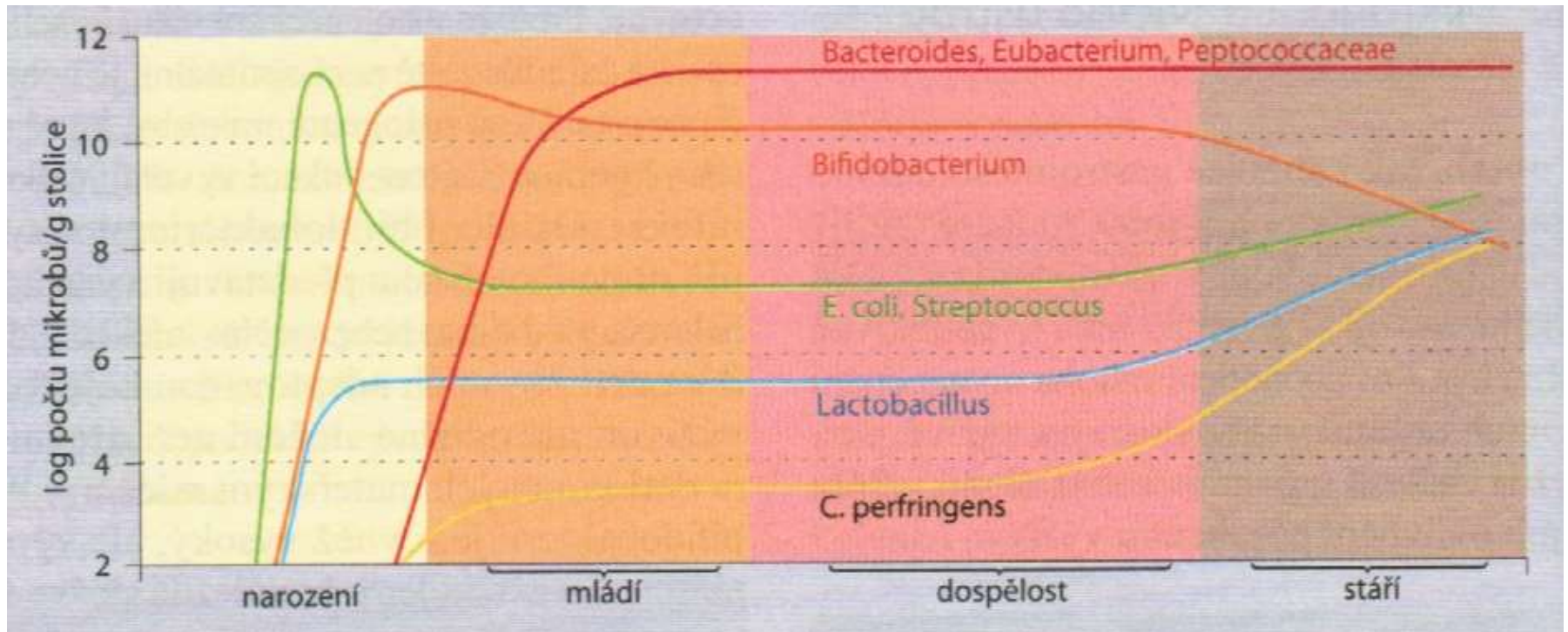
TLUSTÉ STŘEVO

- **Střevní mikrobiota**

- Celkem až cca 10^{13} buněk.
- Střevní mikrobiota : tělní buňky ... 1 : 1.
- Změny skladby mikrobioty během života.
 - Během kojení – významně převažují bifidobakterie.
 - Při krmení kojeneckou výživou – smíšená mikrobiota s převahou bifidobakterií.
 - V dospělosti – hlavně dva bakteriální kmeny *Firmicutes* a *Bacteroides*.
 - Ve stáří – snížený podíl bifidobakterií, více *Clostridium perfringens*.

TLUSTÉ STŘEVO

- Střevní mikrobiota
 - Změny zastoupení mikroorganismů ve stolici u různých věkových skupin

TLUSTÉ STŘEVO

- Změny složení střevní mikrobioty souvisí se
 - způsobem porodu a kojením,
 - způsobem stravování,
 - věkem,
 - geografickou oblastí,
 - genetickým vybavením,
 - zdravotním stavem člověka,
 - mírou pohybové aktivity,
 - užíváním léčiv (antibiotik),
 - stresem,
 - hygienickými návyky,
 - environmentálními faktory.

Vliv střevního mikrobiomu na

- Crohnovu chorobu
- ulcerózní kolitidu
 - diabetes
 - celiakii
 - obezitu
 -

Snížení diverzity,
dysbióza

Fekální
transplantace

TLUSTÉ STŘEVO

- **Vliv stravy na střevní mikrobiotu**
 - Živočišné proteiny (červené maso) ⇒
 - vyšší zastoupení *Bacteroides* a *Ruminococcus*.
 - Rostlinná strava s vyšším obsahem vlákniny ⇒
 - převaha laktobacilů a bifidobakterií (štěpí sacharidy).
 - Druh konzumovaného tuku ⇒
 - příjem nenasycených mastných kyselin vede ke zvýšení laktobacilů a bifidobakterií a dalších zdraví prospěšných mikroorganismů.
 - Příjem probiotik v jídelníčku nebo v doplňcích stravy.

TLUSTÉ STŘEVO

- **Vliv konzumace PROBIOTIK** na střevní mikrobiotu
 - Probiotika jsou živé mikroorganismy, které při podávání v adekvátním množství poskytují hostiteli zdravotní benefit.
 - Probiotický kmen
 - je odolný vůči žaludeční kyselině a žluči,
 - je schopen efektivní adheze na střevní epitel,
 - alespoň přechodně kolonizuje trávicí trakt,
 - má krátkou generační dobu,
 - je nepatogenní a geneticky stabilní,
 - působí antagonisticky na patogenní střevní bakterie,
 - produkuje organické kyseliny s krátkým řetězcem a bakteriociny,
 - má klinicky prokázané zdravotní účinky.
- Z technologického hlediska je nutné zachování životaschopnosti během výroby až po konec expirace výrobku.

TLUSTÉ STŘEVO

- **Účinky PROBIOTIK** v prostředí tlustého střeva
 - tvorba inhibičních látek
 - peroxid vodíku,
 - bakteriociny,
 - organické kyseliny,
 - blokování míst pro adhezi patogenních bakterií,
 - produkce živin pro střevní buňky,
 - snížení pH,
 - degradace toxinů,
 - blokování receptorů pro toxiny,
 - modulace imunitní odpovědi.

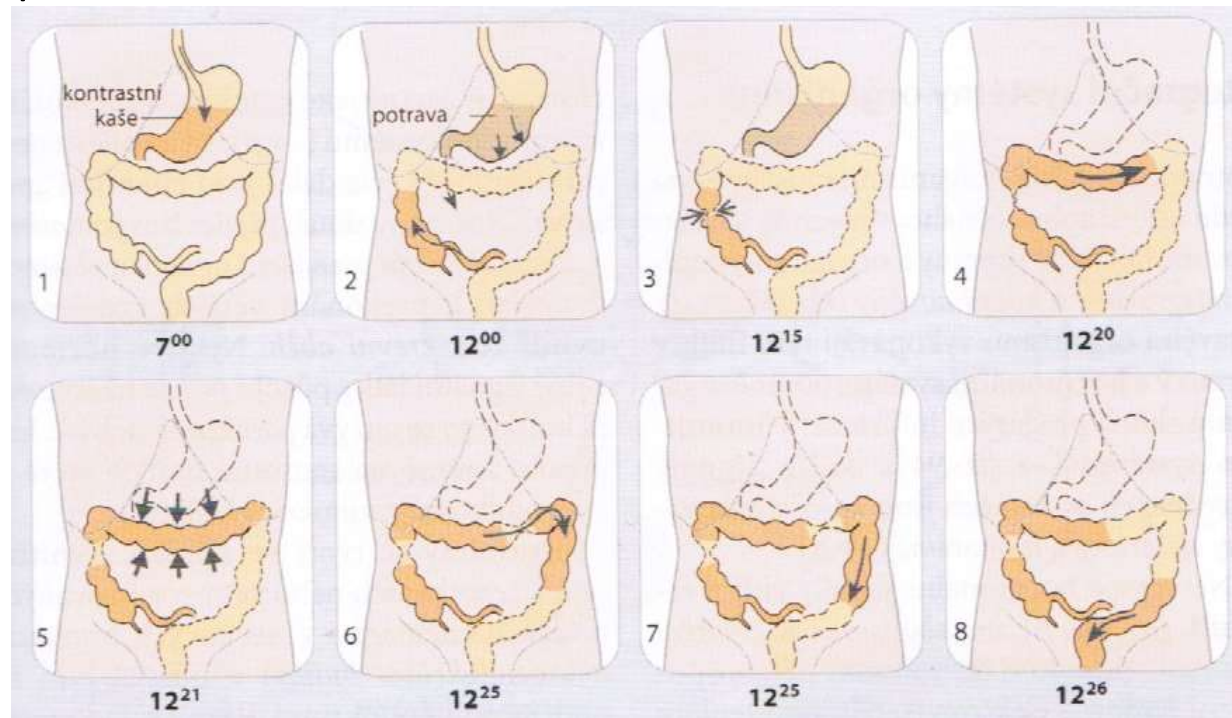
TLUSTÉ STŘEVO

- Rychlost pasáže tlustým střevem ovlivňuje
 - motilita tlustého střeva,
 - střevní peristaltika,
 - haustrace,
 - velké pohyby (2-3x denně),
 - gastrokolický reflex,
 - množství a charakter balastních látek,
 - zvyšují hmotnost a objem stolice,
 - čím je vyšší hmotnost stolice, tím je kratší doba průchodu tlustým střevem,
 - charakter střevní mikrobioty.

TLUSTÉ STŘEVO

- Rychlost pasáže tlustým střevem
 - Průchod potravy trávicím traktem obvykle 1 – 4 dny.
 - Frekvence vyprazdňování je různá
 - 3x / den – 3x / týden
 - kojenci až 5x / den

Velké pohyby
tlustého střeva

Onemocnění tlustého střeva

- Funkční poruchy
 - zácpa, syndrom dráždivého tračníku, meteorismus
- Nevhodné osídlení mikroorganizmy
- Divertikly
- Ulcerózní kolitida
- Karcinom tlustého střeva a konečníku

Onemocnění tlustého střeva

- **Zácpa (obstipace)**
 - vyprazdňování méně než 1x za 3 dny.
 - Příčiny
 - nízký přívod balastních látek, vody, málo pohybu,
 - psychické potíže,
 - záměrné potlačování defekačního reflexu,
 - nevhodné užívání projímadel.
 - Častěji u žen než u mužů, ve vyšším věku.
 - Terapie výživou
 - zvýšení podílu balastních látek v potravě (pšeničné, kukuřičné otruby),
 - švestky,
 - laktulóza, inulin,
 - káva (150 mg kofeinu) – stimulace motility tlustého střeva.

Onemocnění tlustého střeva

- **Syndrom dráždivého tračníku**
 - nejasné příčiny abdominálních potíží,
 - nutno vyloučit organické příčiny, alergie a intolerance,
 - nejednotná dietní doporučení, eliminační dieta.
- **Meteorismus a flatulence**
 - zvýšené vylučování střevních plynů.
 - Terapie výživou
 - snížení příjmu zkvasitelných sacharidů ve stravě,
 - ovlivnění střevní mikrobioty cíleným podáváním probiotik a prebiotik.

Onemocnění tlustého střeva

- **Chybné bakteriální osídlení tlustého střeva**
 - projeví se akutními průjmy,
 - vlivem alimentární infekce,
 - po léčbě širokospektrálními antibiotiky,
 - nevhodné rozmnožení *Clostridium difficile*, příp. kvasinky *Candida albicans*,
 - v kojeneckém věku rotavirové infekce.
 - Terapie výživou
 - vyloučení perorálního příjmu,
 - dostatečný příjem tekutin a minerálních látek,
 - po ústupu obtíží nemastná dieta, několik dní může přetrvávat snížená aktivita laktázy,
 - profylaxe – podávání probiotických laktobacilů.

Onemocnění tlustého střeva

- **Divertikly tlustého střeva**

- Malé vakovité vychlípeniny stěny tlustého střeva.
- Častěji se objevují u mužů v západní populaci.
- Četnost výskytu divertikulózy se zvyšuje s věkem,
 - nad 70 let až u 60 % populace.
- Až 80 % diagnostikovaných pacientů bez symptomů.
- Příčiny - **nízký přívod balastních látek**,
 - další příčiny – nedostatek pohybu, obezita, kouření.
- Terapie výživou
 - zavedení vyššího podílu balastních látek do stravy,
 - přívod vlákniny 30 g /den.

Onemocnění tlustého střeva

- **Ulcerózní kolitida**

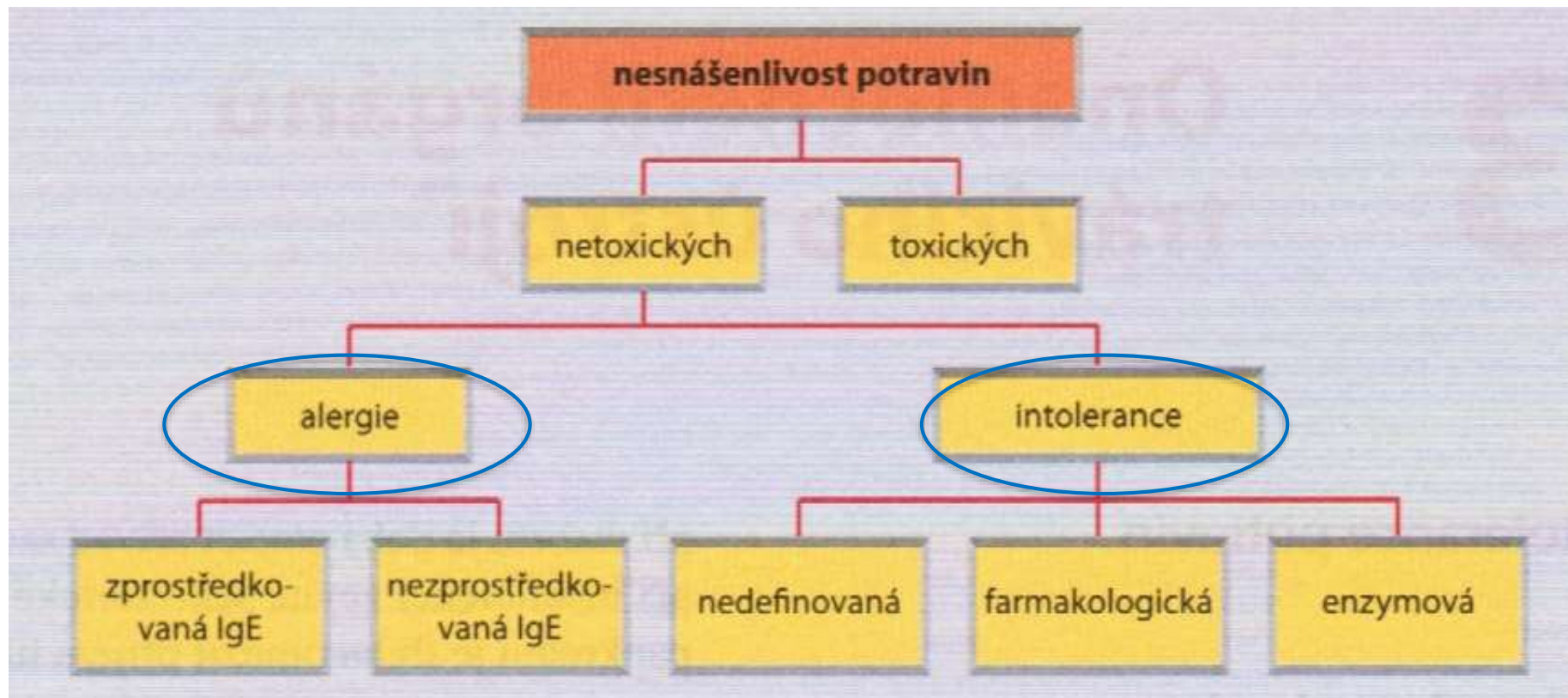
- Zánětlivé poškození sliznice tlustého střeva provázené tvorbou vředů.
- Postihuje celé střevo nebo jen některé úseky, vždy je postiženo rektum.
- Neznámá příčina
 - vliv genetiky,
 - nižší příjem balastních látek, hl. rozpustných ve vodě,
 - potravinové alergie.
- Zvýšeno nebezpečí vzniku karcinomu.
- Obecná malnutrice a karence železa, zinku a kyseliny listové.

Onemocnění tlustého střeva

- **Kolorektální karcinom**

- Maligní (zhoubné) nádorové onemocnění tlustého střeva a konečníku.
- Více než 90% kolorektálních karcinomů se vyvíjí z benigních (nezhoubných) tumorů sliznice.
- Výživové faktory podporující vznik karcinomu
 - vysoká konzumace masa, hl. červeného masa, uzeného a konzervovaného masa a uzenin,
 - vysoká konzumace tuků, hl. nasycených,
 - akrylamid,
 - nízká konzumace ovoce, zeleniny a celozrnných obilných produktů.
- Obezita a diabetes mellitus II. typu – rizikový faktor výskytu tumorů.
- Dieta a prevence
 - dostatečný příjem zeleniny a ovoce,
 - vliv balastních látek,
 - vliv antioxidantů.

Nesnášenlivost potravin

Alergie

- imunologicky zprostředkovaná nesnášenlivost
- vyplavení protilátek IgE

Intolerance

- není imunologicky zprostředkovaná.

Potravinové alergie

- nepřiměřená reakce imunitního systému na potravinu / její složku,
- spojena s tvorbou protilátek **imunoglobulinů IgE**.
- Výskyt
 - 4 – 5 % populace na světě,
 - u dětí do 3 let až 8 %.
- Příčiny
 - genetika,
 - fyziologický stav – vyšší riziko potravinové alergie u osob s jinou alergií,
 - životní styl,
 - kvalita životního prostředí.
- Symptomy
 - trávicí,
 - kožní, respirační, kloubní, psychické,
 - závažné reakce oběhového systému.

Potravinové alergie

- **Symptomy**

- **trávicí**

- nevolnost, zvracení, kolika, průjem, nadýmání,

- **respirační**

- rýma, kýchání, kašel, bronchiální astma, dýchavičnost, otoky hrtanu,

- **kožní**

- kopřivka, svědění, atopický ekzém,

- **ostatní**

- kloubní, psychické,

- **závažné reakce oběhového systému**

- **anafylaktický šok.**

Potravinové alergie

- **Hlavní potravinové alergen**
 - kravské mléko,
 - vaječný bílek,
 - obilná zrna (hl. pšenice),
 - arašídy,
 - ořechy,
 - sója,
 - ryby a mořské plody.

Asi 93 % alergií u dětí je způsobeno těmito potravinami.

Potravinové alergie

- **Alergie na ovoce a zeleninu**
 - exotické druhy
 - **kiwi**, mango, datle, fíky, meloun, ananas, banán, citrusy,
 - tuzemské druhy ovoce
 - jablko, hruška, broskev, meruňka, švestka, třešeň, jahoda a další,
 - syrová zelenina
 - **celer**, mrkev, fenykl, petržel, chřest a další.

U dospělých převládají alergie na ovoce a zeleninu.

Potravinové alergie

- **Zkřížené alergie**

- Podobná struktura některých bílkovin způsobuje tzv. zkříženou alergii na zdánlivě nepříbuzné látky.

Alergen	Vysoká pravděpodobnost potravinové alergie
Bříza	Jablko, broskev, kiwi, celer, mrkev, ořechy, mandle
Olše	Jablko, broskev, lískový ořech
Trávy	Rajče, obiloviny
Ambrózie	Banán, heřmánek, med
Jablko	Broskev, nektarinka
Kravske mléko	Kozí a ovčí mléko

Potravinové alergie

- **Ostatní alergie**
 - koření,
 - různé druhy,
 - semena,
 - mák, sezam, slunečnice, hořčice,
 - olivy,
 - aditiva,
 - barviva, konzervační látky, antioxidanty, stabilizátory, emulgátory a zahušťovadla, glutamát sodný a aspartam.

V platnosti je legislativní opatření, které nařizuje poskytnout spotřebiteli informace o alergenních látkách přítomných v potravinách.

Seznam použitých zdrojů

- Elia, M. et.al. (2013). *Clinical Nutrition*. Second edition. Wiley-Blackwell
- Kasper, H. (2015). *Výživa v medicíně a dietetika*. Praha: Grada Publishing
- Kopáček, J. (2017). Laktózová intolerance, její příčiny, příznaky a nutriční řešení. *Mlékařské listy*, 165, 28 (6), 11–16
- *Lidské tělo: srozumitelný a zevrubný průvodce po strukturách a funkcích lidského organismu*. Překlad: Hořejší, P. (1991). Bratislava: Gemini
- Rokyta, R. et.al. (2008). *Fyziologie pro bakalářská studia v medicíně, ošetřovatelství, přírodovědných, pedagogických a tělovýchovných oborech*. Praha: ISV nakladatelství
- Roubík, L. et.al. (2018). *Moderní výživa ve fitness a silových sportech*. Erasport, s.r.o.
- Sharma, S. et.al. (2018). *Klinická výživa a dietologie v kostce*. Praha: Grada Publishing
- Silbernagl, S. & Despopoulos, A. (2004). *Atlas fyziologie člověka*. Praha: Grada Publishing
- Šmídová, Z. & Pejšová, H. (2019). Probiotika v naší výživě. *Výživa a potraviny* 6, 158-161
- Trojan, S. (1994). *Lékařská fyziologie*. Praha: Grada
- Zlatohlávek, L. et.al. (2016). *Klinická dietologie a výživa*. Praha: Current Media, s.r.o.